Ленинградди рист Кавказмæ дæр гъаруй...

Leningrad's suffering is also heard on the Caucasus

Дигорæ № 3, 2006

paragraph 1.

1.1.	**Ленинградди**		**рист**	**Кавказмæ**		**дæр**	**гъаруй**	
	Ленинград	-и	рист	Кавказ	-мæ	дæр	гъар	-уй
	Leningrad	GEN/INESS	pain	Caucasus	ALL	FOC	influence/soak/offer	PRS.3SG

paragraph 2.

2.1.	**Ка**	**нæ**	**зонуй**		**,**	**уæлдайдæр**	
	ка	нæ	зон	-уй		уæлдай	-дæр
	who	NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL	know,can	PRS.3SG		additional/particular	COMPAR/FOC

ба	**астæуккаг**		**æма**	**хестæр**	**фæлтæрæй**		**,**
ба	астæу	:ккаг	æма	хестæр	фæлтæр	-æй	
CONTR	waist/middle		and/but/for/that	elder	period,generation/layer	ABL	

Фидибæсти		**Устур**	**тугъди**		**рæстæги**		**Ленинград**	**ци**
Фидибæст	-и	Устур	тугъд	-и	рæстæг	-и	Ленинград	ци
fatherland	GEN/INESS	big	war	GEN/INESS	time	GEN/INESS	Leningrad	what

фудæвзарæн			**догæ**	
фуд	æвзар	-æн	дог	-æ
evil/defect/guilt,fault	choose/bear,suffer	PRS.1PL/SUBJ.1PL/INF2/NMLZ	age	NOM

рарвиста			**,**	**уой**	**.**
ра-	рвист	-а		уой	
PREF	send	PST.TR.3SG		be.SUBJ.3PL/he,she.GEN	

2.2.	1941	**анзи**		8	**сентябри**		**ибæл**	**немуцаг**
		анз	-и		сентябр	-и	ибæл	немуцаг
		year	GEN/INESS		September	GEN/INESS	3SG.ENCL.SUPER	German

фашистти			**æфсæдтæ**			**æрæвардтонцæ**				**блокадæ**	
фашист	-т	-и	æфсæд	-т	-æ	æр-	æвард	-т	-онцæ	блокад	-æ
fascist	PL	GEN/INESS	army	PL	NOM	PREF	put,place	PL	PST.TR.3PL	blockade	NOM

æма	**’**	**й**	**дардтонцæ**			900
æма		æй	дард	-т	-онцæ	
and/but/for/that		3SG.ENCL.GEN	have,keep/be.obliged/be.considered	TR	PST.TR.3PL	

бони		**æма**	**æхсæви**		**.**
бон	-и	æма	æхсæв	-и	
day/possibility	GEN/INESS	and/but/for/that	night	GEN/INESS	

2.3.	**Æ**	**цæргутæ**				**,**	**æ**
	æ	цæр	-гу	-т	-æ		æ
	POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN	live	PART.PRS	PL	NOM		POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN

гъæуайгæнгутæ цитæ бавзурстонцæ , ци
гъæуайгæнгу -т -æ цит -æ ба- взурст -т -онцæ ци
guard/defender PL NOM respect/fame NOM PREF arise,come.into.existence TR PST.TR.3PL what

зинтæ фæууидтонцæ , уонæбæл берæ финст
зин -т -æ фæу- уид -т -онцæ уонæбæл берæ финст
difficult PL NOM PREF see TR PST.TR.3PL they.SUPER many write.PART.PST/letter

æма берæ дзурд æрцудæй , æнæгъæнæ дуйне дæр
æма берæ дзурд æр- цуд -æй æнæгъæнæ дуйне дæр
and/but/for/that many speak.PART.PST/word PREF go PST.INTR.3SG all.of world FOC

син æвдесæн адтæй еци
син æвдес -æн адтæй еци
3PL.ENCL.DAT demonstrate,show PRS.1PL/SUBJ.1PL/INF2/NMLZ be.PST.3SG that

лæгæвзарæн æнзти ...
лæг æвзар -æн æнз -т -и
man/husband choose/bear,suffer NMLZ year PL GEN/INESS

paragraph 3.

3.1. **Еци зинтæй хайгин фæцæнцæ мингай , милиуангай**
еци зин -т -æй хай -гин фæц- æнцæ мин -гай милиуан -гай
that difficult PL ABL part/plot ADJ PREF be.PRS.3PL thousand DISTR million DISTR

советон бийнонтæ , уони хæццæ мæ ахил ,
советон бийнонт -æ уони хæццæ мæ ахил
soviet family NOM they.GEN/POSS.3PL together 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG kin

мæ муггаг дæр - Ленинград знагæй
мæ муггаг дæр - Ленинград знаг -æй
1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG clan,tribe,surname/seed FOC Leningrad enemy ABL

гъæуай кæнгæй е , взонг цард
гъæуай кæн -г -æй е взонг цард
observation,protection do CONV ABL 3SG/POSS.3SG young live.PART.PST/life

равардта мæ фиди æнсувæр ,
ра- вард -т -а мæ фид -и æнсувæр
PREF put,place TR PST.TR.3SG 1SG.ENCL.GEN/POSS.1SG father/meat GEN/INESS own.brother

денгизон авиаций кæстæр лейтенант Сакъити Бадзай фурт
денгиз -он авиаци -й кæстæр лейтенант Сакъи -т -и Бадзай фурт
sea ADJ aviation GEN/INESS younger lieutenant Saki PL GEN/INESS Badzai son

Сæлафир .
Сæлафир
Salafir

3.2. **Æз уæд игурддæр нæма адтæн , фал**
æз уæд игурд -дæр нæма адтæн фал
I then/be.IMP.3SG be.born.PART.PST COMPAR/FOC not.yet be.PST.1SG however

уой фæсте ба , куд ирæзгæ æма
уой фæсте ба куд ирæз -гæ æма
be.SUBJ.3PL/he,she.GEN behind CONTR how/specifically increase CONV and/but/for/that

лæдæргæ цудтæн , уотæ мæмæ
лæдæр -гæ цуд -тæн уотæ мæмæ
understand CONV go PST.INTR.1SG so 1SG.ENCL.ALL

хъæбæрæй-хъæбæрдæр гъардта
хъæбæр -æй - хъæбæр -дæр гъард -т -а
very/strong,sturdy ABL very/strong,sturdy COMPAR/FOC influence/soak/offer TR PST.TR.3SG

æма гъаруй абони дæр еци æверхъау æма
æма гъар -уй абони дæр еци æверхъау æма
and/but/for/that influence/soak/offer PRS.3SG today FOC that tragic,extraordinary and/but/for/that

уæззау доги æнæхатир тæвагæ .
уæззау дог -и æнæ- хатир тæваг -æ
heavy age GEN/INESS without forgiveness/mercy influence NOM

3.3. **Уæдта « Ленинград мæн рист , мæн маст дæр æй »,**
уæдта Ленинград мæн рист мæн маст дæр æй
after/besides Leningrad I.GEN pain I.GEN bile/offence/anger FOC be.PRS.3SG

зæгъгæ ке бон æй зæгъун , етæ
зæгъ -гæ ке бон æй зæгъ -ун етæ
say CONV who,what.GEN/that day/possibility be.PRS.3SG say INF/PRS.1SG they,those

туххуаст берæ ’ нцæ нур дæр .
тух хуаст берæ æнцæ нур дæр
strength,power/energy,power knock.PART.PST/knocking many be.PRS.3PL now FOC

3.4. **Кæд æртинсæй анземæй фулдæр рацудæй , уæддæр ...**
кæд æртинсæй анз -емæй фулдæр ра- цуд -æй уæддæр
when/if sisty year ABL.PRN more PREF go PST.INTR.3SG nevertheless

paragraph 4.

4.1. **Уогæ , гъулæггагæн , ес сагъæссаг**
уогæ гъулæгг -аг -æн ес сагъæссаг
although,in.fact unpleasant SUF DAT EXT thought.provoking.question

хабæрттæ дæр аци гъуддаги .
хабæр -тт -æ дæр аци гъуддаг -и
event,affair PL NOM FOC this affair,event GEN/INESS

4.2. **Цалдæр анзей размæ ардæмæ æрбацудæй немуцаг**
цалдæр анз -ей раз -мæ ардæг æрба- цуд -æй немуцаг
several year GEN.PRN in.front.of/next.to ALL here PREF go ABL German

журналисткæ .
журналистк -æ
journalist NOM

4.3. **Гъæуама искодтайдæ ærмæг Ленинградi блокадæ**
гъæуама ис- код -т -айдæ ærмæг Ленинград -и блокад -æ
should.be PREF do TR CNTRF.3SG material Leningrad GEN/INESS blockade NOM
исесунбæл 60 **анзи ке исæнхæст æй** ,
ис- ес -ун -бæл анз -и ке ис- æнхæст æй
PREF take/get INF SUPER year GEN/INESS who,what.GEN/that PREF complete be.PRS.3SG
уобæл .
уобæл
he,she.SUPER

4.4. **Мæйæ фæццардæй горæти , хъæбæр**
мæй -æ фæц- цард -æй горæт -и хъæбæр
month/moon NOM PREF live PST.INTR.3SG city GEN/INESS very/strong,sturdy
æй бауарзта , фал ку цудæй , уæдта
æй ба- уарз -т -а фал ку цуд -æй уæдта
3SG.ENCL.GEN PREF love PL PST.TR.3SG however when/if go PST.INTR.3SG after/besides
дин уотæ : « Уæ фæсевæд , цæмæдæр
дин уотæ Уæ фæсевæд цæмæ -дæр
2SG.ENCL.DAT so POSS.2PL/2PL.ENCL.GEN young.people what.ALL COMPAR/FOC
гæсгæ , иронх кæнунцæ блокади хабæрттæ .
гæсгæ иронх кæн -унцæ блокад -и хабæр -тт -æ
according.to oblivion do PRS.3PL blockade GEN/INESS event,affair PL NOM

4.5. **Уомæн гæнæн куд ес** ?»
уомæн гæнæн куд ес
he,she.DAT possibility,means how/specifically EXT

4.6. **Ленинград фашистон æфсæдтæй исуæгъдæ кæнунмæ**
Ленинград фашист -он æфсæд -т -æй ис- уæгъд -æ кæн -ун -мæ
Leningrad fascist ADJ army PL ABL PREF free/unbound/weak NOM do INF ALL
сæ устур хай бахастонцæ нæ
сæ устур хай ба- хаст -онцæ нæ
POSS.3PL/3PL.ENCL.GEN big part/plot PREF carry PST.TR.3PL NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL
республики минæвæрттæ дæр , адтæй
республик -и минæвæр -тт -æ дæр адтæй
republic GEN/INESS representative PL NOM FOC be.PST.3SG
си æртæ мин
си æрт -æ мин
3SG.ENCL.INESS/3PL.ENCL.INESS/3SG.ENCL.ABL/3PL.ENCL.ABL three NOM thousand
адæймагемæй фулдæр ардигæй .
адæймаг -емæй фулдæр ардигæй
man ABL.PRN more from.here

4.7. **Уоми Советон Цæдеси Бæгъатæртæ иссæнцæ не**
уоми Советон Цæдес -и бæгъатæр -т -æ иссæнцæ не
there/he,she.INESS soviet union GEN/INESS hero PL NOM NEG/POSS.1PL

, **мзæнхонтæ Цоколати Геннади , Георгий Пасынков , Аркадий Селютин**

м- зæнх -он -т -æ Цоколати Геннади Георгий Аркадий

COM earth ADJ PL NOM Tsokolaev Gennady George Arkady

, **Юрий Бунимович , танкист Александр Мнацаканов , хъæбæр**

Юрий танкист Александр хъæбæр

Jury tankman Alexandr very/strong,sturdy

беретæн равардтонцæ ордентæ æма

бер -ет -æн ра- вард -т -онцæ орден -т -æ æма

many PL.PRN DAT PREF put,place TR PST.TR.3PL order PL NOM and/but/for/that

майдантæ .

майдан -т -æ

medal PL NOM

4.8. **Устур лæгдзийнадæ æма уоди**

устур лæг -дзийнад -æ æма уод -и

big man/husband NMLZ NOM and/but/for/that soul,spirit GEN/INESS

хъаурæ равдиста тæхæг

хъаур -æ ра- вдист -а тæх -æг

force,energy/valour/talent NOM PREF demonstrate,show PST.TR.3SG fly PART.PRS

Зæлети Юрий - Ленинградбæл бомбитæ ка гæлста ,

Зæле -т -и Юрий - Ленинград -бæл бомби -т -æ ка гæлст -а

Zeleev PL GEN/INESS Jury Leningrad SUPER bomb PL NOM who throw PST.TR.3SG

еци немуцаг хуæдтæхгути хæццæ тохгæнгæй , Юрий ,

еци немуцаг хуæдтæхгу -т -и хæццæ тох -гæн -г -æй Юрий

that German aircraft PL GEN/INESS together struggle do.PRS CONV ABL Jury

æ фæттæ ку фæцæнцæ , уæд

æ фæт -т -æ ку фæц- æнцæ уæд

POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN arrow/bullet PL NOM when/if PREF be.PRS.3PL then/be.IMP.3SG

æ хуæдтæхæг знаги машинæбæл

æ хуæдтæхæг знаг -и машин -æбæл

POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN aircraft enemy GEN/INESS car/truck SUPER

бауагъта .

ба- уагът -а

PREF permit,let.go,keep PST.TR.3SG

4.9. **Æхуæдæг дæр нæбал фæййервазтæй , фал**

æхуæдæг дæр нæ- =бал фæй- йервазт -æй фал

3SG.REFL FOC NEG =for.a.while/any.more PREF escape PST.INTR.3SG however

фашистон хъæрццигъа дæр зæнхæмæ æрхаудтæй .

фашист -он хъæрццигъа дæр зæнх -æмæ æр- хаудт -т -æй

fascist ADJ hawk FOC earth ALL PREF fall PL ABL

paragraph 5.

5.1. **Ленинградн уæдн рæстæгн**
Ленинград -и уæд -и рæстæг -и
Leningrad GEN/INESS then/be.IMP.3SG GEN/INESS time GEN/INESS

къæбæрæй хъазардæр дуйнебæл неци адтæй
къæбæр -æй хъазар -дæр дуйне -бæл неци адтæй
crust.of.bread/means.of.subsistence ABL expensive COMPAR/FOC world SUPER nothing be.PST.3SG
.

5.2. **Байзадæнцæ уæдн догæй таурæхъти**
ба- йзад -æнцæ уæд -и дог -æй таурæхъ -т -и
PREF stay PST.INTR.3PL then/be.IMP.3SG GEN/INESS age ABL story PL GEN/INESS

хузæн хабæрттæ дзолн карстæн
хузæн хабæр -тт -æ дзол -и карст -æн
alike event,affair PL NOM bread GEN/INESS cut/harvest,mow/crumble/hack,chop PST.INTR.1SG

цн аргъ , цн нисанеуæг адтæй , уонн
ци аргъ ци нисан -еу -æг адтæй уони
what price what label,aim/meaning,feature SUF be.PST.3SG they.GEN/POSS.3PL

туххæй .
туххæй
for,because.of/about

5.3. **Уæддæр , дан , адæм , судæй мæлгæй , адæмн хузæн**
уæддæр дан адæм суд -æй мæл -г -æй адæм -и хузæн
nevertheless DIR people cold ABL die CONV ABL people GEN/INESS alike

адтæнцæ , сæхе не ’ руадзнуонцæ
адтæнцæ сæхе не р- уадз -иуонцæ
be.PST.3PL 3PL.REFL.GEN/POSS.REFL.3PL NEG/POSS.1PL PREF permit,let.go,keep OPT.3PL

фонсн , цæрæгойн бунатмæ æма зундирахастмæ ,
фонс -и цæрæгой -и бунат -мæ æма зундирахаст -мæ
cattle/property GEN/INESS animal GEN/INESS place ALL and/but/for/that world.view ALL

сæ исонн мæтæ кодтонцæ ,
сæ исон -и мæт -æ код -т -онцæ
POSS.3PL/3PL.ENCL.GEN tomorrow GEN/INESS concern NOM do TR PST.TR.3PL

сæ кæстæртн , сæ
сæ кæстæр -т -и сæ
POSS.3PL/3PL.ENCL.GEN younger PL GEN/INESS POSS.3PL/3PL.ENCL.GEN

кадн сагъæс ...
кад -и сагъæс
respect,glory GEN/INESS thought

paragraph 6.

6.1. **Фал бабæй амн дæр еу мæстаг гъуддаг .**
фал бабæй ами дæр еу мæст -аг гъуддаг
however again/but here FOC ITER/one bile/offence/anger SUF affair,event

6.2. **Евгъуд æноси** 70 **-аг æнзти райдайæни**
евгъуд æноси -аг æнз -т -и ра- йдай -æн -и
past.ADJ eternal SUF year PL GEN/INESS PREF begin NMLZ GEN/INESS

Пискареви уæлмæрдти (**уоми æвæрд**
Пискарев -и уæлмæрд -т -и уоми æвæрд
Piskarev GEN/INESS grave PL GEN/INESS there/he,she.INESS put,place.PART.PST

æнцæ блокади амæттæгтæ) **музейи витринæ**
æнцæ блокад -и амæттæг -т -æ музей -и витрин -æ
be.PRS.3PL blockade GEN/INESS victim PL NOM museum GEN/INESS showcase NOM

кадæр басаста æма
кадæр ба- саст -а æма
someone PREF break PST.TR.3SG and/but/for/that

си тугъди рæстæгæй ,
си тугъд -и рæстæг -æй
3SG.ENCL.INESS/3PL.ENCL.INESS/3SG.ENCL.ABL/3PL.ENCL.ABL war GEN/INESS time ABL

блокадæй ци дзоли морæ байзадæй ,
блокад -æй ци дзол -и мор -æ ба- йзад -æй
blockade ABL what bread GEN/INESS part,little.part NOM PREF stay PST.INTR.3SG

уой радавта !
уой ра- давт -а
be.SUBJ.3PL/he,she.GEN PREF steal PST.TR.3SG

6.3. **Цæмæн æй багъудæй** , **ци**
цæмæн æй ба- гъуд -æй ци
why 3SG.ENCL.GEN PREF need/be.necessary PST.INTR.3SG what

си кодта -
си код -т -а -
3SG.ENCL.INESS/3PL.ENCL.INESS/3SG.ENCL.ABL/3PL.ENCL.ABL do TR PST.TR.3SG

цо , **ба** ’ **й зонæ** !
цо ба- æй зон -æ
go.IMP.2SG PREF 3SG.ENCL.GEN know,can IMP.2SG

6.4. **Æма уомæн фæззæгъунцæ** - **æ истори** ,
æма уомæн фæз- зæгъ -унцæ - æ истори
and/but/for/that he,she.DAT PREF say PRS.3PL POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN history

æ евгъуд цард ка нæ
æ евгъуд цард ка нæ
POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN past.ADJ live.PART.PST/life who NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL

зонуй , **ка нæ нимайуй** , **уомæн**
зон -уй ка нæ нимай -уй уомæн
know,can PRS.3SG who NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL count/respect PRS.3SG he,she.DAT

нæййес исон дæр .
нæ- ййес исон дæр
NEG EXT tomorrow FOC

paragraph 7.

7.1. **Нуртæккæ нин , Хуцауи фæрци , ес**
нур тæккæ нин Хуцау -и фæрци ес
now exactly 1PL.ENCL.DAT God GEN/INESS thanks.to,by.means.of EXT
нæ фагæ къæбæр ,
нæ фагæ къæбæр
NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL enough crust.of.bread/means.of.subsistence
хуæруйнаг ,
хуæр -уйнаг
eat/eat.away,erode/wash.away/scratch.oneself PART.FUT
æнæхуæргæ , стонг æй бустæги магоса
æнæ- хуæр -гæ стонг æй бустæги магоса
without eat/eat.away,erode/wash.away/scratch.oneself CONV cold be.PRS.3SG entirely idler
, æгудзæг .
æгудзæг
sloven/anxiety

7.2. **Фал уæддæр иронх кæнун нæ**
фал уæддæр иронх кæн -ун нæ
however nevertheless oblivion do INF/PRS.1SG NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL
гъæуй еци хабæрттæ , устур зæрдæ сæбæл
гъæ -уй еци хабæр -тт -æ устур зæрд -æ сæбæл
need/be.necessary PRS.3SG that event,affair PL NOM big heart NOM 3PL.ENCL.SUPER
гъæуама ма кæнæн ... Е
гъæуама ма кæн -æн е
should.be NEG/also/and/but/for/that do PRS.1PL/SUBJ.1PL/INF2/NMLZ 3SG/POSS.3SG
æй не ’ хæс Ленингради блокади
æй не хæс Ленинград -и блокад -и
be.PRS.3SG NEG/POSS.1PL duty,task,debt Leningrad GEN/INESS blockade GEN/INESS
æнæбæрцæ зинтæ кафæууидта , фал уæддæр
æнæ- бæрцæ зин -т -æ ка фæу- уид -т -а фал уæддæр
without amount difficult PL NOM who PREF see TR PST.TR.3SG however nevertheless
æ Фидибæстæ багъæуай кæнунбæл
æ Фидибæст -æ ба- гъæуай кæн -ун -бæл
POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN fatherland NOM PREF observation,protection do INF SUPER
æ фæстаг хъауритæ , æ
æ фæстаг хъаур -ит -æ æ
POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN last/back force,energy/valour/talent PL NOM POSS.3SG/3SG.ENCL.GEN
цард ка нæ æвгъау кодта ,
цард ка нæ æвгъау код -т -а
live.PART.PST/life who NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL something.dear do TR PST.TR.3SG

уони	**размæ**		…	**Нæ**	**æзинæ**		,
уони	раз	-мæ		нæ	æзин	-æ	
they.GEN/POSS.3PL	in.front.of/next.to	ALL		NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL	yesterday	NOM	

нæ	**исони**		**размæ**		.
нæ	исон	-и	раз	-мæ	
NEG/1PL.ENCL.GEN/POSS.1PL	tomorrow	GEN/INESS	in.front.of/next.to	ALL	

paragraph 8.

8.1.	**САКЪИТИ**			**Эльбрус**
	САКЪИ	-т	-и	Эльбрус
	Saki	PL	GEN/INESS	Elbrus

paragraph 9.